

Олег Полянський

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ

НАВЧАЛЬНА КНИГА –
БОГДАН

Bohdan

УДК 930.2(477)

ББК 63

П 54

Рецензенти:

Микола Литвин –

доктор історичних наук, професор

(Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України)

Петро Гуцал – кандидат історичних наук, доцент

(Тернопільський національний педагогічний університет

ім. В. Гнатюка)

Полянський О.

П 54 Історія України: проблеми методології та методики /
Олег Полянський ; уклад. Р.І. Труба. — Тернопіль :
Навчальна книга – Богдан, 2012 – 128 с.

ISBN 978-966-10-2819-6

У книзі розглядаються концептуальні проблеми історичної науки загалом й історії України зокрема. Особлива увага відводиться важливим питанням методології дослідження та методики викладання історії України. Детально аналізуються застарілі антинаукові формаційні підходи до історії України, з їх гіперболізацією соціально-економічних відносин, класової боротьби і т. ін. З другого боку, критично висвітлюються сучасні постмодерністські інтерпретації історії України. Наголошується на пізнавальних можливостях національного погляду на історію.

Для істориків і усіх, хто цікавиться історією України.

УДК 930.2(477)

ББК 63

Охороняється законом про авторське право.

*Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

© Полянський О., Труба Р., 2012

© Навчальна книга — Богдан,

макет, художнє оформлення, 2012

ISBN 978-966-10-2819-6

Передмова

Мабуть, жодна галузь наукових знань, жодна гуманітарна дисципліна з часу свого виникнення і до сьогодні не зазнавала таких фальсифікацій як історія України. Маючи півторатисячолітню історію й багатовікові державницькі традиції, український народ сповна відчув на собі brutальний асиміляторський тиск з боку тих держав, до складу яких входили українські землі. Українців намагалися й намагаються позбавити історичної пам'яті, національних традицій, рідної мови, пісні, зруйнувати нашу національну свідомість, менталітет, відібрати українську церкву, а натомість різними способами агресивно нав'язують чужі цінності. Від прямих фальсифікацій і заборон антиукраїнські сили перейшли до більш витончених методів впливу на суспільство. Нині шовіністично-імперський тиск українофобів поєднується з фарисейською псевдонауковою риторикою про неминучість процесів глобалізації, космополітизму, про переваги лібералізму, про поліетнічність і мультикультурність України і т. ін.

Варто нагадати до чого призвела політика мультикультуралізму й поліетнічності в Європі, зокрема у Франції та Великобританії. Як зазначають експерти: «новоприбулі «нові європейці» не хочуть опановувати мову, ознайомлюватися з культурою Європи, нехтують суспільними інститутами, віддаючи перевагу варитися у власному середовищі. Часто-густо, вони не просто зберігають свою релігію, а й обирають її найбільш екстремістські форми». Виступаючи на зборах молодіжної організації ХДС 16 жовтня 2010 р., канцлер ФРН Ангела Меркель визнала цілковитий провал спроб побудувати мультикультурне суспільство в Німеччині: «Очевидно, що мультикультурний підхід, котрий передбачав щасливе життя пліч-о-пліч, один з одним, цілком провалився»

[...]. Ті, хто хоче стати частиною нашого суспільства, повинні не тільки дотримуватися наших законів, а й розмовляти нашою мовою. [...] Вивчення мови має стати обов'язком іммігрантів, як це було раніше, а не добровільною опцією, як це відбувається нині». В українському контексті дослідники наголошують, що «Українська мова в галузі освіти повинна реалізовуватися: як навчальний предмет; як засіб розвитку та саморозвитку школяра та студента, творчого самовираження та утвердження особистості в суспільстві. Оволодіння українською мовою треба було б вважати одним із основних критеріїв оцінки професійної придатності викладачів, керівників навчальних закладів». (*Детальніше див.: Ткаченко В. Криза мультикультуралізму й проблеми єдиного освітнього поля / В. Ткаченко // День. – 2011. – № 126. – 21 липня*)

Тим часом, нинішня ситуація в Україні є вкрай неоднозначною і не додає оптимізму. Формально Україна має атрибути незалежної держави: кордони, герб, прапор, гімн, армію, три гілки влади, грошову одиницю тощо. Щоправда, влада і громадяни живуть наче в паралельних світах, які практично майже не перетинаються. Україна окупована чужинецьким інформаційним простором, який не просто дезінформує населення та фальсифікує наше минуле і сучасність, а й руйнує наш український світ, нав'язує суспільству фальшиві цінності, неукраїнські моделі поведінки і т. ін. По суті, свідомі своєї національної приналежності українці почуваються в Україні, як на окупованій території, де зневажається їхня мова, забороняється національна історія, зазнає утисків національна церква.

На жаль, в українському суспільстві назагал немає єдиного підходу до своєї національної історії, немає спільної історичної пам'яті та історичних традицій, спільних національних героїв. Це різнобачення поглиблюється антиукраїнською діяльністю та риторикою більшості владних структур. Національна історія стала полем битви між проросійськи (прорадянськи) налаштованими істориками, яким практично підігрують прозахідні космополіти ліберально-глобалістської орієнтації, які жонглюють т. зв. «постмодерністською фразеологією» про згадані вже «поліетнічність та мультикультурність» України. Саме з цього середовища найчастіше лунають заклики до українців «покаятися» перед поляками та євреями за події Другої світової війни, хоча, як відомо,

Концептуальні проблеми історії України ⁴

«Україна... в одному вже тільки цьому слові і для нашого уха і навіть для уха чужинців бринить ціла музика смутку і жалю... Україна країна смутку і краси, країна, де найбільше люблять волю і найменше мають її, країна гарячої любові до народу і чорної йому зради, довгої віковичної боротьби за волю, в результаті якої велетенське кладовище і високі в степену могили, руїни та прекрасна на весь світ, безіменна, невідомо коли і ким складена пісня...»

О. Васильченко

Ці поетичні рядки О. Васильченка нехай будуть своєрідним заспівом до обговорення серйозних науково-концептуальних проблем історії України. Адже протягом багатьох століть багатомільйонну українську націю позбавляли історичної пам'яті, фальсифікували наше минуле. Замість науки «Історія України» під аналогічною назвою було створено пропагандистський ерзац, що деформував суспільну свідомість. Ми мали справу не просто з офіційною псевдоісторією, а й з майстерно витвореним механізмом перекроювання національного духовного простору України з метою тотально підпорядковувати його імперії. Як зазначала О. Пахльовська: заборона національної історії, заборона національної мови, заборона національної церкви — ось та грізна тріада, якою століттями захищала себе імперія. Тому з гіркотою півстоліття тому О. Довженко записав у своєму «Щоденнику»:

4 Полянський О. Концептуальні проблеми історії України / Олег Полянський // Наук. зап. Терноп. держ. пед. у-ту. Серія : Історія . — Тернопіль, 1997. — Вип. VI. — С. 4-15.

«Єдина країна в світі, де не вивчали історію цієї країни, де історію вважали чимось ворожим, забороненим і контрреволюційним — це Україна. Другої такої країни на земній кулі немає».

Звичайно, що довгі роки деформації історичної свідомості призвели до того, що кілька поколінь українців не знали своєї історії, історії отчого краю, своїх національних героїв. Так і виступали покоління духовних калік-манкуртів, безбатченків без роду-племени, яким все одно, якою мовою розмовляти, яких співати пісень при колисці дитини, за святковим Різдвяним чи Великоднім столом чи, зрештою, проводжаючи в останню дорогу.

Мусимо зважати на те, що в умовах колоніального поневолення українська історична наука розглядалася виключно як доповнення до загальноімперської, зокрема загальноросійської. Коли ж в Україні починало формуватися щось справді значне й оригінальне, особливо в гуманітарній сфері, зауважує відомий історик Ю. Мицик, воно негайно придушувалося. У 30-х роках провідні українські історики були знищені фізично або потрапили на Колиму, а на початку 70-х були відлучені від фундаментальної науки або й взагалі позбавлені можливості працювати за фахом такі вчені, як О. Апанович, М. Брайчевський, Я. Дзира, О. Компан, Я. Дашкевич та ін. Але були створені оптимальні умови для поголів'я істориків-політруків [10, с. 3].

Аналогічної думки дотримується молодий львівський історик Я. Грицак: «У теоретичному відношенні радянська історіографія історії України... була цілковито безплідною. Увесь подальший її розвиток полягав у пошуку ілюстрацій до окремих... положень з праць Маркса, Енгельса, Леніна та тез партійних документів. Теоретичною базою радянської історіографії була дивна суміш інтернаціонального марксизму з великодержавним російським націоналізмом. Вочевидь, що такий підхід особливо шкідливо позначився на інтерпретаціях української історії. Головною темою радянської історіографії є показ «віковічних» прагнень українців бути з великим російським народом. Всі події і постаті української історії, що не вкладалися в цю схему, підлягали нещадному осуду або ж цілковитому замовчуванню. Що ж до майбутнього українців, то їм відводилася роль «зблизитися» і «злитися» з іншими соціалістичними націями (малося на увазі у першу чергу

Олег Арсенович Полянський

Кандидат історичних наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Львівського державного університету фізичної культури, лауреат Всеукраїнської премії ім. братів Лепких (1995), член Національної спілки журналістів України (2000).

Народився 25 червня 1950 р. в с. Волосянка на Львівщині. Закінчив Вузлівську середню школу (1967), історичний факультет ЛДУ ім. І. Франка (1973). Працював завідувачем будинку культури в с. Нестаничі на Радохівщині (1967-1968), Сокальській середній школі №1 (1973–1976), Інституті суспільних наук АН УРСР (нині *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*) (1976–1987), Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка (1987-2004), Українському Католицькому Університеті (2004–2006). З 2006 р. – професор, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Львівського державного університету фізичної культури.

Автор понад 300 публікацій, серед яких книжкові видання: «Руська трійця в історії суспільно-політичного руху і культури України» (1987, у співавторстві); «Русалка Дністрова. Збірник документів і матеріалів» (1988, співупорядник); «З історії Тернопільщини» (1990), «Відродження української державності» (1992); «Історія України: навчальна програма» (1994); «Західна Україна у двох революціях: 1848, 1918» (1998); «Історичні силуети» (1998); «Робочий зошит з історії України» (2000), у співавторстві); «Армія нескорених» (2002); «Український рух Опору в 1921–1939 рр.» (2004); «Курс лекцій з історії України» (2004); «Історія України: навчально-методичний посібник» (2008); «Історія України: навчальний посібник для семінарських занять» (2011, у співавторстві); «Львівський державний університет фізичної культури: популярний довідник» (2011, у співавторстві).

Бібліографія вміщених текстів

Полянський О.

Вступ до методології історії / Олег Полянський // Наук. зап. Терноп. нац. пед. у-ту імені В. Гнатюка. Серія : Історія. – Тернопіль, 2005. – Вип. I. – С. 186-193.

Анотація. У статті розглядаються концептуальні проблеми методології історичної науки.

Полянський О.

«Історія України»: глобалізаційні виклики та постмодерністські інтерпретації / Олег Полянський // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / НАН України Інститут Українознавства ім. І. Крип'якевича; гол. ред-ї Ярослав Ісаєвич. – Львів, 2008. – Вип. 16. [Ювілейний зб. на пошану Івана Патера]. – С. 668-675.

Анотація. У статті автор намагається з'ясувати закономірності та особливості функціонування предмету «Історія України» як наукової та навчальної дисципліни в умовах процесів глобалізації й агресивного поширення ідей ліберального космополітизму та яку роль у протидії цим націоруйнівним чинникам відіграють історична пам'ять, історична традиція, історична свідомість, історичні знання.

Полянський О.

Битви за історію України: від постмодерністських інтерпретацій до прямої українофобії / Олег Полянський // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: зб. наук. праць: Наук. зап. Рівнен. держ. гуман. у-ту. – Р., 2011. – Вип. 21. – С. 744-769.

Анотація. У статті аналізуються новітні тенденції в сучасній українській історіографії, зокрема постмодерністські інтерпретації історії України.

Полянський О.

Концептуальні проблеми історії України / Олег Полянський // Наук. зап. Терноп. держ. пед. у-ту. Серія : Історія. – Тернопіль, 1997. – Вип. VI. – С. 4-15.

Анотація. У статті розкрито концептуальні проблеми історії України.

Полянський О.

Концептуальні проблеми історії України останньої чверті XVIII – першої чверті XX ст. / Олег Полянський // Наук. зап. Терноп. держ. пед. у-ту імені В. Гнатюка. Серія : Історія. – Тернопіль, 2003. – Вип. II. – С. 7-19.

Анотація. Стаття становить вступні лекції з курсу історії України, який читається на історичному факультеті ТДПУ ім. В. Гнатюка.

Полянський О.

Концептуальні проблеми історії українського національно-визвольного руху 1921-1991 рр. / Олег Полянський // Наук. зап. Терноп. держ. пед. у-ту імені В. Гнатюка. Серія : Історія. – Тернопіль, 2001. – Вип. XIV. – С. 79-85.

Анотація. В статті аналізуються концептуальні проблеми українського національно-визвольного руху, зроблено спробу його періодизації, визначення характерних особливостей на кожному з етапів, порівняння теоретичної платформи руху з практикою його реалізації.

Полянський О.

Національний погляд на вітчизняну історію. Друкується вперше.

Анотація. У статті на основі праць І Гирича розглядається широке коло питань пов'язаних насамперед з науковими та пізнавальними можливостями національного погляду на вітчизняну історію.

Наукове видання

ПОЛЯНСЬКИЙ Олег Арсенович

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Проблеми методології та методики

Укладач Руслана Труба

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Марія Козяр, Василь Герасимчук*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Верстка *Галини Кузів*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 09.08.2012 . Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Pragmatica. Друк офсетний.
Умовн. друк арк. 7,44. Умовн. фарбо-відб. 7,44.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців ДК №370 від
21.03.2001р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34 а, м.Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м.Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-2819-6

